

Biržos duobės vaiduoklis

Abridged Version with Comments

By Tom Hougaard

Sutrumpinta versija su komentarais

Įvadas

Apie „Biržos duobės vaiduoklį“ išgirdau prieš daugelį metų. Tai nepaprasta knyga. Ji taip ir nebuvo išleista. Ją galima nemokamai atsisiųsti iš daugybės svetainių, įskaitant ir manąją.

Originali 1997 metų versija – 110 puslapių painiavos. Perskaityti tokios apimties tekstą visai nelengva. Labai gaila, nes jame slypi vertingų išminties grūdų. Bėda ta, kad jie palaidoti po dešimties pėdų storio nebeaktualios informacijos sluoksniu.

Norėjau parengti sutrumpintą versiją ir tai padariau. Žinoma, galite skaityti originalią knygą. Tačiau jeigu norite sutrumpintos versijos, suredaguotos treiderio, kuris žino, kas aktualu, o kas ne, verta perskaityti manąją.

Originali versija

Originali knygos „Biržos duobės vaiduoklis“ versija buvo „nemokamai“ paskelbta 1997 metais. Ją parašė Artūras L. Simpsonas. Iš esmės tai dviejų treiderių – Artūro ir jo anonimiško draugo Vaiduoklio – pokalbis.

Kelis kartus kreipiausi į Artūrą, norėdamas gauti leidimą paskelbti šią knygą. Dėl leidimo taip pat susisiečiau su platforma „Futures Talk“. Nemanau, kad jie suprato, apie kurią knygą kalbu, o Artūras į mano elektroninius laiškus neatsako.

Kadangi su šia knyga nesieju jokių komercinių interesų, ryžausi ją paskelbti be leidimo. Atsižvelgdamas į tai, kad knygą galima atsisiųsti iš daugybės svetainių, o kai kurios už tai net ima mokėti, tikiuosi, jog nepažeidžiu jokių įstatymų. Jei vis dėlto ką nors pažeidžiu, prašau man pranešti.

Mano versija

Originalioje knygoje yra puslapių ir informacijos, kurie buvo aktualūs prekybai prieš 23 metus. Aš tai rašau 2020 metais, ir man nebereikia rūpintis, kaip „paskambinti savo brokeriui“ ar „gauti tikslius duomenis“.

Esu tikras, kad prieš 23 metus dėl to iš tiesų buvo pagrindo nerimauti. Šiandien šie dalykai problemų nebekelia. Turime žaibiškai spartų internetą. Turime tikslius duomenis. Turime pažangias prekybos platformas.

Trumpai tariant, internetinės prekybos kelyje šiandien esame ketvirčiu amžiaus toliau, nei buvome tada, kai buvo parašyta originali knyga.

Savo versijoje pašalinau visą informaciją, kuri šiandien nebeturi vertės. Taip knygą skaityti bus lengviau ir sklandžiau. Ten, kur, mano manymu, reikėjo paaiškinimo arba pavyzdžio, kaip konkreti įžvalga pakeitė mano paties prekybą, įterpiau savo komentarus.

Visus savo komentarus apie skyrius išskyriau mėlyna spalva.

Laikausi knygos eigos ir skyrių tvarkos. Kai noriu pabrėžti vieną ar kitą mintį, ją paryškinu. Vis dėlto yra skyrių, kurių visai nekommentavau. Į knygą įtraukiau tik su prekybos taisyklėmis susijusią medžiagą.

Nešlifluotas deimantas

Manau, tai viena iškiliausių knygų apie treidingą. Joje nėra nei techninės analizės, nei prekybos strategijų.

Tad kuo ji tokia gera?

Tuo, kad treidingo esmė yra ne strategijos, o mąstymas ir kapitalo valdymas.

Tai jums sako žmogus, dvidešimt metų stebėjęs grafikus. Giliai širdyje žinau, kad sėkmė treidinge nepriklauso nuo gebėjimo skaityti grafiką. Žinoma, grafikų skaitymas padeda, tačiau jo galima gana greitai išmokti.

O uždirbti pinigų iš treidingo reiškia dirbti laikantis taisyklių, kurios užtikrina, kad net ir po daugelio metų vis dar sėkmingai žaisite šį žaidimą.

Šią knygą sudaro dvi dalys.

Pirmoji – pagrindinė knygos dalis. Du treideriai, ALS ir BDV, pradeda aptarinėti skaitytojų užduodamus klausimus. Būtent čia knyga praranda aktualumą. Daugelį tokių skyrių pašalinau.

Pradėkime.

Vaiduoklio dovana

Dauguma treiderių mano, kad svarbi sėkmės dalis yra žinios. Per savo prekybos karjerą supratau, kad svarbiausi sėkmingos prekybos elementai – tinkamos žinios ir gebėjimas keisti elgesį.

Jei elgesys nesikeičia, net ir turint tinkamų žinių visiškai tobulas prekybos planas įgyvendinamas netinkamai.

Per tris dešimtmečius kaupdamas naudingas prekybos žinias ir keisdamas savo elgesį, į prekybos planus įtraukiau dvi taisykles, kurios leidžia man keisti mąstymą ir elgseną.

Abi šios taisyklės būtinos sėkmingai prekybai. Primygtinai paragintas seno draugo treiderio, pasidalysiu tuo, kaip jas suprantu.

Iš esmės išmokssite valdyti savo prekybos verslą vadovaudamiesi dviem taisyklėmis. Joms ir skirta visa ši knyga.

Pirmoji taisyklė bus apie tai, kaip priimti nuostolius. Prieš skaitydami toliau, pagalvokite: 90 % treiderių niekada neuždirba pinigų. Galbūt šis procentas didesnis, galbūt šiek tiek mažesnis, tačiau, kad ir koks būtų, jis vis tiek labai didelis.

Jeigu norite būti pelningas treideris, turite išsiaiškinti, ką daro tie 90 %. O tai sužinoję turėsite išmokti elgtis priešingai, nei jie įprastai elgiasi.

Tai paprasta logika.

Antroji taisyklė bus apie tai, kaip didinti poziciją, kai ji pelninga. Tokiame žaidime kaip treidingas, kuriame galite tikėtis būti teisūs maždaug 50 % atvejų, turite užtikrinti, kad būdami teisūs uždirbtumėte gerokai daugiau, nei prarandate suklydę.

Priešingu atveju tik suksitės ties nulinio rezultato riba arba patirsite nuostolių.

Vaiduoklio įžvalgumas

Šiame skyriuje Artūras Simpsonas pasakoja, kaip susipažino su Biržos duobės vaiduokliu. Tai nesusiję su treidingu, tačiau nedidelę skyriaus dalį palikau. Ji padės suprasti, kaip stipriai Artūras Simpsonas gerbia savo draugą.

Pirmą kartą jį sutikau beveik prieš trisdešimt metų. Tuomet jis buvo nedidelio ūgio žmogus. Tačiau bėgant metams jis užaugo labiau, nei galėjau įsivaizduoti – ne ūgiu, o pasitikėjimu savimi, mąstysena, gestais, kalba ir visomis savybėmis, kurių tikėtumėtės iš didvyrio.

Sutikau jį Čikagos biržos duobėje, kur abu buvome lygiaverčiai. Prekiavome tuo pačiu ateities sandoriu. Tą dieną man pavyko jį pranokti, tačiau viena pamoka, kurią jis davė man savaitės pabaigoje, parodė, kad rinka – kur kas daugiau nei viena diena!

Jūsų knyga

Dar kartą pabrėždamas mintis, išsakytas skyriuje „Vaiduoklio įžvalgumas“, priminsiu: tolesni skyriaus „Vaiduoklio dovana“ poskyriai paremti pokalbiais su vienu reikšmingiausių ir geriausių treiderių, kokius tik esu pažinojęs.

Jis sutiko duoti šiuos interviu, norėdamas padėti tiems, kurie turi gebėjimų ir noro tapti geriausiais treideriais, kokiais tik gali būti. Be jokių pretenzijų į šlovę – vien nuoširdžiai stengdamasis padėti kitiems treideriams suprasti, kaip sunku pragyventi iš treidingo.

Artūras Simpsonas (ALS):

Vaiduokli, pradedame šią knygą nežinodami, kas jūs esate. Kodėl kiti turėtų jums žavėtis ir būti jums dėkingi?

Biržos duobės vaiduoklis (BDV):

Prisimenu, kaip po vienos pirmųjų savo prekybos dienų sėdėjau traukinyje ir galvojau, kad tądien padvigubinau sąskaitą. Dairiausi aplink ir labai didžiavausi tuo, ką nuveikiau. Tačiau nė vienas žmogus traukinyje apie tai nežinojo, o net ir sužinojęs turbūt nebūtų susidomėjęs.

Tuo metu **mane skatino noras atrasti, kas įmanoma treidinge**. Dabar žinau daugiau nei tada. Rinkos mane, kaip treiderį, pažemino daugiau kartų, nei pajėgiu prisiminti. Stebėtojai visada lengviau pastebėti problemą negu žmogui, kuris pats yra į ją įsitraukęs.

Štai kas aš esu!

Prireikė metų, kad suprasčiau: treidingo esmė – jūsų klaidos.

ALS:

Koks, jūsų manymu, yra svarbiausias treidingo aspektas?

BDV:

Elgesio keitimas, be abejo, yra svarbiausias sėkmės treidinge veiksnys – svarbu ne tik tai, kaip mąstome, bet ir kaip elgiamės konkrečiomis aplinkybėmis. Turime prisitaikyti prie kintančių situacijų, kurių visiškai nekontroliuojame. Ir turime keisti tai, ką iš tiesų galime kontroliuoti.

Žvilgsnis į praeitį

Kasdien matydavau treiderę vardu Sindė. Jos darbo vieta prekybos duobėje, kurioje prekiaavo BDV, buvo viena pakopa priešais manąją. Kiekvieną dieną ji laukdavo, kol įsitikins rinkos judėjimo kryptimi ir savo pozicijos pagrįstumu.

Taip susiklostė, kad išmokau fiksuoti pelną per trečiąją pirkimo ar pardavimo bangą. Regis, jai tai buvo pramušimo signalas. Ji visuomet priimdavo mano siūlomą kainą, žemesnę už paskutinio pardavimo sandorio kainą, ir prieš sudarydama sandorį sakydavo: „Nemėgstu prekiauti su jumis, nes priimdama jūsų pasiūlymą visada pralaimiu.“

Niekada nepamiršau šių jos žodžių. **Nuostolis jos niekada nesustabdydavo ir nepriversdavo nukrypti nuo plano**, nes ji mokėjo patirti nedidelį nuostolį ir likti ištikima savo prekybos planui. Esu tikras, kad per tuos metus ji uždirbo daug pinigų.

Kai ji tai sakydavo, jausdavausi nejaukiai, bet tai privertė mane susimąstyti apie nuostolius. Jos požiūris į treidingą buvo teisingas. Įdomu, kiek nedaug įvykių suformuoja mūsų įsitikinimus apie prekybą – vieni geri, kiti blogi.

Kad atlaikytumėte rinkų negailestingumą, turite gyventi harmoningai. Treideriai niekada neplanuoja blogų dienų, tačiau jų pasitaiko. Arba pakeisite savo elgesį, arba pralaimėsite.

ALS:

Ko jie turėtų išmokti?

BDV:

Svarbiausia – suprasti, kad nebūtina mokytis iš **savo** klaidų. Visada geriau mokytis iš **svetimų klaidų**.

Klaidos šiame versle gali kainuoti labai brangiai. Iš tiesų negalite kitam tiesiog nurodyti, ką jis turi daryti. Tačiau dažnai, nukreipę treiderį tinkama linkme, padedate jam lengviau priimti teisingą sprendimą.

ALS:

Kuo skiriasi jūsų daromos klaidos nuo klaidų, kurias stebite?

BDV:

Tarkime, nueinate pas akių gydytoją, o jis paklausia: su kuriuo lėšiu matote geriau – A ar B? Jūs pasirenkate, tada jis žengia kitą žingsnį ir vėl klausia: su kuriuo lėšiu matote geriau – C ar D? Taip tęsiasi, kol gydytojas parenka jūsų akims tinkamiausią lėšį.

Bet kuri jūsų padaryta klaida yra jūsų pačių klaida, ir ji pakenks tik jums. Niekas negali jūsų išmokyti nedaryti savų klaidų.

O dabar tarkime, kad pasakote akių gydytojui, jog kairiąja akimi nematote, bet jis paprašo uždengti kairiąją, o paskui dešiniąją akį. Tai jau būtų klaida, kurią stebite. Patys tokios klaidos nepadarytumėte, tačiau ji jus paveikė. Nors klaida ir ne jūsų, ją prisiminsite geriau.

Geriau mokytis iš klaidos, kuri jus tiesiogiai paliečia, bet kurią padaro kitas žmogus. Turite pažinti treidingo klaidas, nes jos suteikia labai daug pamokų.

ALS:

Supratau, kokias klaidas turite omenyje. Ar mokytis iš svetimų klaidų pigiau nei iš savų?

BDV:

Manau, taip.

Tiesa ta, kad ilguoju laikotarpiu laimi **geriausiai mokantis pralaimėti**.

Pasirengimas prekybai

Manau, didžioji šio skyriaus dalis nėra aktuali. Palikau tik kelias svarbias mintis.

Visų pirma turime pasiruošti! Šį etapą turi pereiti kiekvienas, norintis pasiekti tai, ko trokšta visi treideriai. Pasirengimas prekybai toks pat svarbus kaip ir bet kuris kitas jos aspektas. Be jo treideris neturi pagrindo tęsti prekybą.

Nuo ko treideriui pradėti ruoštis sėkmingai prekybai? Pernelyg daug tiek pradedančiųjų, tiek jau patyrusių treiderių pasirenka lengvą kelią ir tikisi įveikti rinkas, skirdami pasirengimui tik tai, kas, jų manymu, būtina prekybos karjerai. Jie prekiauja demonstracinėje sąskaitoje ir pasiekia neblogų rezultatų.

Tačiau tai jokių būdu dar nereikia, kad jie pasirengę prekiauti. Pasiruošti reikia visapusiškai: protiškaite, fiziškai ir emociškai. Jie turi tinkamai susidėlioti prioritetus, įvertindami šeimą, draugus ir savo aplinką.

ALS:

Turime kabinetą su krėslu ir laikrodžiu. Kas toliau?

BDV:

Turite susikurti tam tikrą dienotvarkę, padedančią kiekvieną prekybos dieną pasirengti darbui. Tam skirkite bent valandą iki savo rinkos atsidarymo. Per tą valandą 10–20 minučių atlikite fizinius pratimus. Tai iš tiesų padės išlaikyti aštresnį protą.

Tada, nusiprausę po dušu, skirkite minutę ar dvi padėkoti aukštesnei jėgai, kuria tikite, ir pasakyti, ką ketinate daryti su uždirbtais pinigais. Nebūkite savanaudžiai. Taip iš tiesų suteiksite savo pašamonei priežastį tapti sėkmingu treideriu.

ALS:

Tai jau nemažas darbas, o mokytis dar net nepradėjome.

BDV:

Svarbiausias žmogus jūsų prekyboje esate jūs patys. Iš anksto pasirūpinkite smulkmenomis ir susikursite dienotvarkę. Tai veikiau teigiamas jūsų lūkesčių, susijusių su prekyba, įtvirtinimas.

TAISYKLĖ NR. 1

Noriu pabrėžti, kaip svarbu nuo pat prekybos pradžios elgtis teisingai ir tinkamu laiku. Daugelis treiderių, o ypač dauguma pradedančiųjų, net neįsivaizduoja, kad rinka gali pasielgti taip, kaip ji su jais pasielgė šiandien.

Dažnai sakau, kad **dideli** pinigai slypi netikėtumų pusėje. Galbūt turėčiau sakyti, kad **didžiausius nuostolius patiriantys treideriai** atsiduria pažįstamoje, arba populiariojoje, prekybos pusėje. Vadinu ją tikėtino scenarijaus puse.

Kad geriau paaiškinčiau pirmąją taisyklę, turiu užduoti keletą klausimų. Tarkime, stovite sankryžoje ir jums užsidega žalias šviesoforo signalas, leidžiantis pereiti gatvę. Tačiau žinote, kad kiekvienoje sankryžoje, kurią kertate, atsiranda kas nors, važiuojantis per raudoną šviesą. Ką darysite prieš žengdami į sankryžą?

ALS:

Prieš pereidamas gatvę dukart pasitikrinčiau ir pažiūrėčiau į abi puses.

BDV:

Žinoma, tai teisingas atsakymas – žinote, kas bus toliau. Taigi prieš pereidami gatvę pažvelgėte į abi puses. Kiekvieną kartą ją kirsdami žvalgėtės į abi puses, ir nė karto nepasirodė transporto priemonė, kuri būtų privertusi sustoti. Ar dėl to turėtumėte nustoti kaskart žvalgytis eidami per sankryžą? Jūsų atsakymas: žinoma, ne – ir toliau žiūrėsite į abi puses.

Nenoriu jūsų paklaidinti šiuose samprotavimuose, tačiau noriu pabrėžti, kad treidingas panašus į ėjimą per sankryžą. Turime vadovautis tinkamiausia galima prielaida. Planuodami prekybą turime į ją atsižvelgti tol, kol toks scenarijus įmanomas, o ne tik tada, kai jis tikėtinas. Tai labai svarbu norint teisingai suprasti pirmąją taisyklę!

Jeigu eidami per sankryžą niekada nesidairytumėte tol, kol gautumėte įrodymą, kad nesidairyti buvo klaida, ar nebūtų per vėlu? Taip pat yra ir treidinge. Turite apsisaugoti nuo bet kokio galimo įvykio, o ne vien tada, kai nepalankaus įvykio tikimybė didelė.

Tai ir yra netikėtumų pusė treidinge. Netikėtas rezultatas yra įmanomas, nors jo tikimybė nedidelė – kaip šiandien prekiaujant grūdais. Kai kas nors jums įteikia dovaną, nustembate.

Tikimybė gauti tokią dovaną nebuvo didelė. Vis dėlto šiai staigmenai esate pasirengę, nes pasakote: „Ačiū!“

Dauguma treiderių planuoja tik tikėtiną scenarijų ir visuomet jį tapatina su pelningu sandoriu. Tai didžiausia klaida, kurią galite padaryti treidinge. Užuoat taip elgėsi, turite suplanuoti, ką darysite nuostolingo scenarijaus atveju.

Tinkamai valdyti pozicijas reiškia jas laikyti tik tada, kai pasitvirtina, kad jos teisingos. Leiskite rinkai parodyti, kad jūsų pozicija pasiteisino, tačiau niekada nelaukite, kol rinka praneš, kad ji klaidinga. Būdami geri treideriai, visada turite patys suprasti ir pripažinti, kada jūsų pozicija bloga.

Rinka pati parodys, kada jūsų pozicija gera. Dauguma treiderių elgiasi priešingai, nei derėtų: uždaro pozicijas tik tada, kai rinka įrodo, kad jie klysta. Tik pagalvokite! Jūsų rizika ir jos poveikis

gerokai didesni, jeigu leidžiate rinkai įrodyti, kad klystate. Užuo to laukę, nuosekliai imkitės veiksmų pozicijoms uždaryti, jei jų teisingumas nepasitvirtina, ir tol, kol rinka jo nepatvirtina.

Prieš suformuluodami pirmąją taisyklę, aptarkime pavyzdį. Tarkime, šiandien pardavėte sojų pupeles, kurių kaina sesijos pradžioje, kaip ir planavote, buvo 6,30 JAV dolerio. Jeigu rinka nepatvirtino, kad ši jūsų pozicija teisinga, turite ją uždaryti ir taip sumažinti riziką. Kas laikoma teisinga, sprendžiate patys, vadovaudamiesi savo planu.

Tarkime, tikėjotės, kad apsidraudimo sandoriai prasidės anksti ir per pirmą valandą kaina nukris 5–8 centais. Tačiau iš tikrųjų ji nenukrito nė 3 centais, todėl poziciją uždarote. Sakykime, uždarote ją ties 6,29 JAV dolerio. Tai, kad išeidami iš rinkos turėjote 1 cento pelną, dar nereiškia, jog jūsų pozicija buvo gera. Vis dėlto toks pasitraukimas geresnis nei laukimas, kol rinka pasakys, kad jūsų pozicija klaidinga.

Kai uždarote poziciją dėl to, kad rinka jau įrodė jūsų klaidą, nuostolis visada būna didesnis. Net ir naudojant stop-loss orderius kainos praslydimas paprastai būna didesnis. Ankstyvas pasitraukimas nėra tas pats, kas pozicijos uždarymas rinkai įrodžius, jog klystate: pavyzdžiui, kai sojų pupeles atperkate už 6,45 JAV dolerio, nors stop-loss orderis buvo nustatytas ties 6,42 JAV dolerio.

Kai poziciją laikote tik su sąlyga, kad rinka įrodys jūsų teisumą, pripažįstate, jog prekyba yra pralaimėtojų, o ne laimėtojų žaidimas. O jeigu poziciją uždarote tik tada, kai rinka įrodo, kad klystate, vadinasi, laikote prekybą laimėtojų žaidimu.

Niekada neturėtumėte atidaryti pozicijos, kurios teisingumo rinka taip ir nepatvirtins. Jeigu iš rinkos pasitraukiate tik tada, kai ji įrodo, kad klystate, rizikuojate daugiau, nes pozicijos klaidingumui įrodyti reikia daugiau laiko. Šias mintis toliau knygoje paaškinsime.

Taisyklė Nr. 1.

Tokiame pralaimėtojų žaidime kaip treidingas pradedame žaisti prieš daugumą ir iš pradžių laikome save klystančiais, kol žaidimas įrodo, kad esame teisūs! (Negalime vadovautis nuostata „esame teisūs, kol neįrodyta, jog klystame“.)

Atidarytas pozicijas turime mažinti ir uždaryti, kol rinka neįrodo, kad jos teisingos! (Leidžiame rinkai patikrinti mūsų pozicijų teisingumą.)

Svarbu suprasti: sakome, kad vienintelis pozicijos uždarymo kriterijus yra tai, jog jos teisingumas nebuvo įrodytas. Niekada nelaikome pozicijos uždarymo kriterijumi fakto, kad rinka jau įrodė jos klaidingumą.

Tuo mūsų požiūris į visas pozicijas labai skiriasi nuo kriterijų, kuriuos taiko dauguma treiderių. Jeigu rinka nepatvirtino pozicijos teisingumo, visiškai įmanoma, kad ji dar neįrodė ir jos klaidingumo. Laukdami, kol rinka įrodys, kad jūsų pozicija klaidinga, eikvojate laiką, pinigus ir pastangas, vis dar vildamiesi, kad ji teisinga, nors iš tiesų taip nėra.

Kiek treiderių kada nors tikėjosi, kad jų pozicijos klaidingumas nebus įrodytas, užuo tikėjęsi, jog ji teisinga? Jeigu dar tik viliatės, kad pozicija teisinga, akivaizdu, jog tai niekada nebuvo įrodyta. Jei pozicija nepasitvirtina, uždarykite ją kuo anksčiau. Laukdami įrodymo, kad ji klaidinga, patys šaukiatės didesnio kainos praslydimo, nes atsidursite tokioje pačioje situacijoje kaip visi kiti, gavę tą pačią žinią.

Šią strategiją taikyti lengviau dėl vienos aiškos sąlygos: jeigu rinka nepatvirtina jūsų pozicijos teisingumo, turite veikti be jokių išimčių. Dauguma treiderių elgiasi atvirkščiai: nieko nedaro, kol nesuveikia jų stop-loss orderiai. Tada pasitraukti iš rinkos nusprendžia jau ne jie patys – tai rinka nusprendžia juos išmesti.

Turite mąstyti taip:

Nieko nedarykite tada, kai jūsų pozicija teisinga, o ne tada, kai klystate!

Norėčiau trumpam sustabdyti knygos pasakojimą ir paaiškinti, kaip pats suprantu pirmąją taisyklę. Ji yra esminė treidingo taisyklė: jūsų nuostoliai turi išlikti nedideli.

Vis dėlto ji reikalauja gerokai aktyviau valdyti sandorius. Vadinasi, sprendimus teks priimti remiantis nežinomu kintamuoju, vadinamu ateitimi.

Tai reiškia išmokti priimti bet kokią vėlesnį rezultatą. Visą Vaiduoklio požiūrio į prekybą pagrindą galima nusakyti keliais žodžiais:

Visada kontroliuokite situaciją.

Ir niekada neleiskite rinkai kontroliuoti jūsų. Pamėginsiu šią mintį paaiškinti pavyzdžiu.

Atidarau trumpąją „Dow Jones“ indekso poziciją ties 29 061 ir nustatau stop-loss orderį 75 punktais aukščiau įėjimo kainos.

Po 45 minučių mano pozicijos nuostolis siekia 15 punktų. Stop-loss orderis dar nesuveikė, tačiau pozicija anaipol nejuda man palankia kryptimi.

Pirmąją taisyklę suprantu taip: turėčiau apsvarstyti šio sandorio uždarymą. Tikėjau, kad mano tešumas netrukus pasitvirtins, tačiau suklydau.

Kadangi stop-loss orderis nesuveikė, uždaryti šį sandorį psichologiškai sunku. Iki jo suveikimo ir pozicijos uždarymo dar turiu 60 punktų erdvės, tad kodėl nedavus rinkai progos įrodyti, jog esu tešus?

Pritariu Vaiduokliui: geriausios tos pozicijos, kurios pasiteisina iš karto. Nedidelį nuostolį rodantis ir niekur nejudantis sandoris eikvoja mūsų dėmesį ir užima maržą.

Pirmoji taisyklė skatina mane pažvelgti į savo pozicijas per „vilties“ ir „baimės“ prizmę.

Būdami treideriai viliamės, kad mūsų pozicija taps pelninga, todėl sandorio neuždarome. Taip pat baiminamės, kad uždare ją anksčiau, nei kaina pasieks stop-loss orderį, vėliau pamatysime, jog pozicija galiausiai būtų tapusi pelninga. Bijome praleisti pelningą sandorį.

Kaip matote, tai neturi nieko bendra su technine analize.

Tikrasis kelias į pelną

Ar galiu pasiūlyti kitą požiūrį? Ar galiu pasiūlyti kitokią minčių kryptį, kuri padėtų išspręsti jūsų prekybos galvosūkį?

Spėju, kad norite uždirbti pinigų. Norite sėkmingai užsiimti treidingu. Sėkmę pasiekia tik 5 % mūsų. Akimirka apie tai pagalvokite.

Manau, visiems treideriams galioja šie teiginiai:

1. Norime uždirbti pinigų iš treidingo.
2. Žinome, kad daugumą žmonių ištinka nesėkmė.
3. Žinome, kad nesėkmę patiria net labai protingi žmonės.
4. Žinome, kad sėkmę treidinge lemia ne vien techninė analizė ir intelektas.

Tai neišsprendžia mūsų problemos, tačiau bent jau turime akivaizdžių faktų. O kas, jeigu išmoktume visada elgtis priešingai, nei elgiasi 95 % treiderių?

Ką jie daro? Visada elgiasi taip, kad jaustųsi gerai. Jie lėtai plaukia mažiausio pasipriešinimo keliu.

Šią problemą išsprendžiau prieš daugelį metų. Negaliu pasiūlyti jums paprasto sprendimo, **bet** galiu pasiūlyti paprastą logiką.

Norite uždirbti pinigų? Tuomet apsidairykite. Pažvelkite į tuos 90 %. Kodėl 90 % treiderių patiria nuostolių? Nes taip elgtis lengva.

Kodėl 90 % treiderių taip greitai fiksuoja pelną? Nes taip elgtis lengva.

Kodėl 90 % treiderių didina nuostolingas pozicijas? Nes nekontroliuoja savo emocijų. Jie nori susigražinti pinigus.

Kodėl 90 % treiderių mažina pozicijas, kai šios yra pelningos? Nes nekontroliuoja savo emocijų. Jie saugo tai, ką tuo metu turi.

Per savo brokerio karjerą stebėjau tūkstančių treiderių elgesį. Tai padėjo man suprasti, kokių nenoriu tapti.

Kodėl jau dabar nepastebėjus savo elgesio prekiaujant, o paskui neįsivaizdavus, kad taip pat elgiasi ištisos treiderių minios? Tai, ką sunku padaryti jums, sunku ir visiems kitiems.

„Tai“ padaryti sunku. Svarbiausias žodis čia – „tai“.

Labai nedaugelis „tai“ darys. Labai nedaugelis pasiekia sėkmę treidinge.

Logika tokia: darykite tai, ką daryti sunku, ir kartokite „tai“, kol šis elgesys taps antrąja jūsų prigimtimi. Tuomet būtinai pasieksite sėkmę.

Turite nuosekliai daryti tai, ko nepajėgia minia. Kas gi slypi po žodžiu „tai“?

Būtent apie tai ir yra visa ši knyga. „Tai“ reiškia daryti tai, kas jums nemalonu, nes dauguma žmonių to, kas jiems nemalonu, nedarys.

Kaip kitoje išskirtinėje knygoje apie treidingą sako Čarlis D.: „Kai esate geras treideris, visa, ką darote, kelia skausmą. Kad ir ką darytumėte, jaučiate diskomfortą.“

Norite pavyzdžių?

Vedu tiesioginių transliacijų kanalą, skirtą treidingui. Turiu daugiau kaip 5 000 sekėjų. Prekiauju žmonėms stebint, kad jie patys pamatytų, kaip tai galima daryti.

Kas mėnesį gaunu šimtus elektroninių laiškų, ir man vis užduodami tie patys klausimai. Štai du dažniausi.

Kaip didinate savo pozicijos dydį?

Negaliu kalbėti už kitus, galiu apibūdinti tik savo prekybą. Apie tai rašiau savo knygoje apie prekybos psichologiją. Čia papasakosiu trumpai, o jei norite daugiau informacijos, apsilankykite mano svetainės skiltyje „Ištekliai“ ir atsisiųskite mano knygą apie psichologiją.

1. Pradėjau prekiauti tokio dydžio pozicijomis, su kuriomis jaučiausi patogiai.
2. Planavau didinti pozicijų dydį, kai mano sąskaita pasieks nustatytą ribą.
3. Pokyčius įgyvendinau palaipsniui, kad nesukelčiau savo smegenims šoko.
4. Matavau visus savo veiklos rodiklius, kuriuos galėjau išmatuoti.

Praktiškai tai atrodė taip: prekiauvau tokio dydžio pozicijomis, kad vieno punkto vertė buvo 10 svarų sterlingų. Siekiau padidinti pozicijų dydį tiek, kad punkto vertė pasiektų 100 svarų. Iš pradžių punkto vertę padidinau nuo 10 iki 12 svarų. Pripratau prie 12 svarų. Tada ją padidinau nuo 12 iki 16 svarų ir pripratau prie 16 svarų.

Patys skaičiai nesvarbūs. Galite judėti greičiau arba lėčiau. Svarbiausia prisiminti: prieš išmokdami bėgti turite išmokti vaikščioti. Nesilyginkite su kitais. Savo meistriškumą tobulinkite palaipsniui.

Kai pasiekiau 100 svarų punkto vertę, tai jau atrodė kaip vaikų žaidimas. Pasiekus šią ribą, pasikeitė ir mano tikslai. Dabar norėjau padidinti pozicijos dydį tiek, kad punkto vertė pasiektų 500 svarų. Kai išmokstate valdyti procesą, jums tiesiog lieka kartoti tuos pačius veiksmus. Ar tai ne sėkmės požymis?

Sėkmę lemia ne tai, ką darome retkarčiais, o tai, ką darome nuolat.

Kaip išlaikote pelningus sandorius?

90 % treiderių – tie, kurie patiria nuostolių, – puikiai sugeba išlaikyti nuostolingus sandorius. Jei taip pat sugebėtų išlaikyti pelningus sandorius, jie būtų puikūs treideriai.

Išgirdęs šį klausimą, visada pasiteirauju, ar jiems sunku išlaikyti pelningus sandorius bet kokiomis aplinkybėmis, ar tik tam tikrais atvejais.

Žmonės paprastai sako, kad gerai išlaiko pelningus sandorius, kai prekiauja mažesnio dydžio pozicijomis. Tačiau mėgindami didinti sandorių dydį praranda objektyvumą. Galbūt kas nors negali ramiai prekiauti 10 kontraktų, bet prekiaudamas vienu kontraktu išlieka šaltakraujiškas. Tai turėtų jums šį tą pasakyti.

Tai turėtų pasakyti, kad prekiaudami turite paisyti savo galimybių ribų. Tik atidžiai stebėdami save ir savo emocijas galėsite sekti pažangą. Kai BDV rašo apie sėkmingą prekybos dieną, o paskui traukinyje suvokia, kad visiems aplinkiniams jo sėkmė nė motais, visa jo motyvacija ima priklausyti tik nuo jo paties.

Jeigu pamiršote, dar kartą priminsiu šią ištrauką:

Tuo metu mane skatino noras atrasti, kas įmanoma treidinge. Dabar žinau daugiau nei tada. Rinkos mane, kaip treiderį, pažemino daugiau kartų, nei pajėgiu prisiminti. Stebėtoju visada lengviau pastebėti problemą negu žmogui, kuris pats yra į ją įsitraukęs.

Manau, kita knygos ištrauka patvirtina mano mintis šiuo klausimu.

BDV:

Dauguma treiderių laiko poziciją tol, kol paaiškėja, kad ji klaidinga. Aš sakau: nelaikykite jokios pozicijos, kol nepasitvirtino, kad ji teisinga.

ALS:

Taip, bet kas gali pasakyti, kada nepasitvirtinusi pozicija iš blogos tampa teisinga?

BDV:

Būtent taip mąsto dauguma treiderių. Jie bijo suklysti pasitraukdami iš rinkos ir baiminasi, kad rinka parodys, jog tą poziciją reikėjo išlaikyti. Jei jie iš karto nepripažįsta nuostolio, vėliau, jam didėjant, tai padaryti darosi vis sunkiau.

Vis dėlto prekiaudami rinkoje turite remtis prielaida, kad dideli nuostoliai galiausiai privers jus pasitraukti iš prekybos.

Mano taisyklės Nr. 1 esmė – **greitis**, būtinas tam, kad jūsų nuostoliai būtų kuo mažesni ir juos pripažintumėte kuo greičiau. **Toks sprendimas ne visada pasiteisins, bet būtent taip išliksite žaidime.**

Dauguma treiderių nežino, kokias galimybes gali rinktis, kai svarsto, ką įmanoma pasiekti treidinge. Turėkite omenyje, kad treideriai paprastai nesuvokia, jog treidingas – tai pralaimėtojų žaidimas. **Galiosiai laimės tas, kuris geriausiai moka pralaimėti!**

Kodėl nepriėmus laiko patikrinto sprendimo pakeisti savo elgesį ir nepasirinkus prekybos metodo, suteikiančio geresnes ilgalaikes perspektyvas?

Treidingas nėra azartinis žaidimas! Žvelkite į jį kaip į verslą, kuriame norite per kuo trumpesnę laiką išgyti tik geriausias prekes, kad gautumėte didžiausią pelną ir kuo labiau sumažintumėte nesėkmės tikimybę.

Būtent tai jums suteikia taisyklė Nr. 1.

Treidinge dauguma jūsų turi daugiau galimybių suklysti nei būti teisūs! Atitinkamai ir prekiaukite... Tai reiškia, kad sudarydami sandorius turite pripažinti šį ribotumą: greičiausiai klysite. Kaip tuomet išsiveržti į priekį? Trumpuoju laikotarpiu tai galite padaryti tik sėkmės dėka. Tačiau ilguoju laikotarpiu sėkmė linkusi nusisukti.

Turite prekiauti galvodami apie ilgalaikę perspektyvą!

Tad ką treideriui daryti žaidime, kuriame vyrauja pralaimėjimai? Turite prekiauti galvodami apie ilgalaikę perspektyvą! O kaip tai padaryti? Žinau vienintelį būdą: norėdami išsiveržti į priekį, turite išlaikyti mažus nuostolius ir dažniau susitaikyti su nedideliu nuostoliu, nei pasiimti nedidelį pelną. Dažnai tai reiškia uždaryti poziciją ties nuliu, kad galėtumėte likti žaidime.

Taigi teiginys toks: laikykite savo poziciją klaidinga, kol rinka neįrodys priešingai. Nuostolius pripažinkite greitai, kol jie dar maži. Niekada neleiskite rinkai pasakyti, kad klystate. Visuomet leiskite jai parodyti, kada jūsų pozicija teisinga.

Suprasti, kad klystate, yra jūsų, o ne rinkos darbas.

Kita medalio pusė – turėsite ir teisingų pozicijų. Jos turi būti didesnės. Tam reikia taikyti taisyklę Nr. 2: norėdami ilguoju laikotarpiu išsiveržti į priekį žaidime, kuriame tikimybės jums nepalankios, turite didinti pelningas pozicijas.

Išmokite greitai susitaikyti su pralaimėjimu.

Laimi tas, kuris geriausiai moka pralaimėti

Šio skyriaus vertė tiesiog milžiniška. Prieš pereidami prie taisyklės Nr. 2, mes, treideriai, turime supaprastinti: norint tapti dideliu laimėtoju, reikia išmokti dažnai pralaimėti.

Laimi tas, kuris geriausiai moka pralaimėti.

Viskas labai paprasta. Jei norite laimėti, turite išmokti pralaimėti. Gali atrodyti, kad šie du dalykai vienas kitam prieštarauja. Iš tiesų taip nėra. Supratę frazės „Laimi tas, kuris geriausiai moka pralaimėti“ prasmę, suprasite ir tai, kodėl treidinge sėkmę pasiekia tiek mažai žmonių.

Rašydamas šiuos žodžius rinkoje turiu kelis atvirus pardavimo sandorius. Rinka smarkiai krinta. Mano nerealizuotas pelnas didesnis už sąskaitos balansą.

Tačiau ši istorija turi ir kitą pusę. Maždaug prieš 90 minučių mano pelnas buvo dvigubai didesnis nei dabar. Prieš 90 minučių rinka atrodė neįtikėtina silpna. Tada ji pradėjo atsigausti. Vis dar turiu pelno, bet kainų kilimas didelę jo dalį suvalgė.

Tokia situacija niekada nebūtų susiklosčiusi, jei nesugebėčiau suvaldyti savo baimių. Būčiau atidaręs pardavimo poziciją ir fiksavęs pelną vos pajutęs, kad rinka juda prieš mano pelningą poziciją.

Su pelno svyravimais išmokau susitvarkyti daugybę kartų atsidurdamas panašiose situacijose. Papasakosiu istoriją, kuri su treidingu visiškai nesusijusi, tačiau tiesiogiai siejasi su pamoka, kurią mėginu perteikti šioje knygoje.

Tai įvyko prieš daug metų. Buvo šalta žiemos diena. Patekėjo saulė, dangus buvo giedras. Su sūnumi vaikštinėjau paplūdimiu. Temperatūra siekė vos kelis laipsnius šilumos.

Staiga visai netoli pamatėme jūroje plaukiojančią moterį. Vanduo buvo ramus ir krištolo skaidrumo. Stovėjome ir žavėjomės moterimi, taip ilgai plaukiojančia šaltame vandenyje. Kaip ir buvo galima tikėtis, išlipusi į krantą ji priėjo prie tos vietos, kur stovėjome su sūnumi.

Priėjau prie jos ir pasakiau, kokia neįtikėtina jos ištvermė. Vandens temperatūra turėjo būti ne aukštesnė kaip 4–5 laipsniai. Paklausiau, kaip ji sugeba taip ilgai ištverti tokiam šaltame vandenyje. Aš taip ilgai neišbūčiau. Nuo trylikos metų prašiuosi po šaltu dušu. Vis dėlto plaukiojimas – visai kas kita nei šaltas dušas. Ji atsakė: „Na, pradėdate vasarą ir plaukiojate du ar tris kartus per savaitę. Orams šalant, kūnas prisitaiko prie šalto vandens. Jokios magijos.“

Praėjus penkeriems mano savarankiškos prekybos karjeros metams, nusprendžiau pakeisti požiūrį į treidingą. Pradėjau prekiauti taip, kaip, mano supratimu, ilgainiui turėjo padėti man tapti laimėtoju. Daugelis mano sandorių ėmė baigtis nuostoliu. Pradėjau lėtai ir palaipsniui didinti sandorių dydį.

Pradėjau nuo mažų sumų, kad mano protas priprastų matyti, kaip išnyksta pelnas. Esmė buvo išmokyti protą daug kartų klysti ir iš naujo vertinti situaciją, todėl dažnai matydavau, kaip išgaruoja didelis pelnas. Vis dėlto vėliau už tai buvau atlygintas: išmokau uždirbti labai didelį pelną.

Laikui bėgant, mano protas priprato prie vis didesnių sumų, atnešančių vis didesnę pelną. Jis užsigrūdino kartojant tą patį per tūkstančius sandorių.

Mokomės iš savo klaidų. Kaskart suklydę turite galimybę ko nors išmokti. Kai kas nors nepavyksta, susiduriate su ta pasaulio arba savęs dalimi, kurios sąmoningai nesuprantate.

Susidūrimas su tuo, kas neveikia arba ko nesuprantate, suteikia galimybę pertvarkyti savo mąstymo struktūras, kuriomis remdamiesi aiškinate pasaulį.

Klaidos – tai galimybė mokytis. Todėl pastebėti, kad klystate, daug svarbiau nei įrodinėti, kad esate teisūs. Taisyklė Nr. 2 skirta tiems atvejams, kai esate teisūs.

Taisyklė Nr. 2

Dešimt metų dirbau brokeriu. Per tuos dešimt metų mačiau, kaip beveik 100 000 žmonių sudarė daugiau kaip 100 000 000 (šimtą milijonų) sandorių. Mačiau, kaip tūkstančiai žmonių prarasdavo visas prekybos sąskaitose turėtas lėšas, didindami nuostolingas pozicijas.

Tikriausiai mačiau vos kelis treiderius, kurie didino pelningas pozicijas. Taisyklė Nr. 2 tokia: didinkite pelningas pozicijas.

Pelningas pozicijas didinkite tinkamai ir be išimčių. Netaikydami taisyklės Nr. 2, pastebėsite, kad treidingas jums bus žaidimas, kurio rezultatas – 50/50.

Tinkamai nedidindami pelningų pozicijų, niekada pakankamai neatsigausite po patirtų nuostolių.

Taisyklė Nr. 2 reikalinga tam, kad, būdami teisūs, turėtumėte didelę poziciją. Pagavę stiprų kainos judėjimą arba prekiaudami aiškią kryptį turinčioje rinkoje, visuomet turite turėti didesnę poziciją nei tuomet, kai klystate.

Mėgstu didinti pelningus sandorius ir dažnai sulaukiu klausimų, kaip geriausia tai padaryti. Todėl mane padrąsina toks Vaiduoklio komentaras:

Biržos duobės vaiduoklis:

Žinoma, kils ginčų, kaip suprasti, kada reikia didinti teisingą poziciją, ir kaip rinkta teisingą poziciją gali paversti klaidinga. Apie tai pasikalbėsime vėliau. Pirmiausia apibrėžkime taisyklės ir jų pagrindą. Žinodami, ko reikalaujama pagal taisyklės Nr. 1 ir Nr. 2, galime įrodyti teiginį, paremtą pagrįstomis prielaidomis ir patirtimi.

Taisyklė Nr. 2 nereiškia, kad privalote didinti pelningą poziciją vien todėl, jog ji pelninga. Žodis „tinkamai“ šioje taisyklėje reiškia, kad turite turėti tinkamą planą, kaip didinti poziciją, kai tendencija jau įsitvirtinusi. Tinkami pozicijos didinimo kriterijai priklauso nuo jūsų prekybos plane numatyto laikotarpio, per kurį tikitės rezultato.

Galite būti dienos treideris, sudarantis pavienius sandorius, trumpalaikis treideris, pozicijas laikyti savaitę ar mėnesį arba prekiauti tik pagal tendenciją. Kiekvienam prekybos planui reikės savų pozicijos didinimo kriterijų.

Svarbu suprasti, kad taisyklė Nr. 2 sukurta tam, jog galėtumėte gauti didžiausią pelną, tikėdamiesi kuo mažesnio sąskaitos vertės nuosmukio. Taip pat turite tinkamai taikyti taisyklę Nr. 1.

Taisyklė Nr. 2 svarbi todėl, kad padeda išlaikyti gerą poziciją ir keičia jūsų mąstymą apie poreikį nuo pat pradžių turėti teisingą poziciją. Dauguma treiderių iš prigimties nori uždirbti pelno, kad įrodytų sau esantys teisūs. **Vien tai, kad esate teisūs, didžiausio pelno neatneša.**

Dauguma treiderių taip pat nori pasitraukti iš rinkos, kol ji dar neapsisuko ir neatėmė viso turimo pelno. Paprastai jie leidžia nuostoliams augti, tačiau pelną skuba fiksuoti vos jam pradėjus didėti. Tokia žmogaus prigimtis. Tačiau treidinge ji dažnai nesutampa su tinkamais prekybos metodais.

Svarus pagrindas didinti pelningas pozicijas visuomet yra tai, kad treideriai paprastai linkę abejoti savo pozicija, kol rinka nepatvirtina jos teisingumo. Tinkamas pozicijos didinimas geriausiai padeda tuo įsitikinti.

Pasitvirtinusią poziciją reikia didinti taip, kad nesusidarytų piramidė, galinti pakenkti treideriui vos kainai nežymiai apsisukus. Kaskart pradinę poziciją reikia papildyti vis mažesne dalimi. Pavyzdžiui, jei pradinės pozicijos dydis yra šeši kontraktai, pirmą kartą pridėkite keturis, o kitą kartą – du kontraktus. Kai būsite atidarę visas tris pozicijas, pradinės pozicijos dydis bus padvigubėjęs. Sudarydami poziciją trimis etapais, turėtumėte laikytis santykio 3 : 2 : 1.

Taisyklė Nr. 2 tik nurodo, kad turite didinti teisingas (pasitvirtinusias) pozicijas ir daryti tai tinkamai. Ji nepasako, kaip jas didinti, nes šią sąlygą turite numatyti patys savo rengiamame prekybos plane. Didinant teisingas pozicijas, ši taisyklė nenumato išimčių. Taisyklė Nr. 2 turi dvejopą tikslą: sustiprinti teisingą poziciją ir jūsų mąstyme, ir veiksmuose bei padidinti jos dydį.

Dienos treideriams kils sunkumų taikant taisyklę Nr. 2, jei jie netinkamai didins pozicijas ir nesupras, kad tai privalo daryti tik laikydamiesi tinkamų sąlygų. Dienos treideriai pelną gauna greitai, todėl jiems sunku parengti gerą pozicijos didinimo planą. Geriausias jų sprendimas – iš karto atidaryti visas pozicijas, ir pradinę, ir papildomą, bei taikyti taisyklę Nr. 1: jas uždaryti, jeigu jų teisingumas nepasitvirtina arba kol jis dar nepasitvirtino. Patikėkite, tokia tikimybių logika teisinga pralaimėtojų žaidime, koks ir yra treidingas.

Šios dvi taisyklės turėtų suteikti galimybę tęsti prekybą patiriant kuo mažesnę sąskaitos vertės nuosmukį ir turint geriausias galimybes ilgainiui uždirbti daugiau pinigų. Didžiulis sąskaitos vertės nuosmukis yra esminė priežastis, dėl kurios dalis treiderių pasitraukia iš šio verslo.

Savo prekybos planą turite pradėti nuo taisyklių, skirtų kapitalui apsaugoti. Siūlau į planą įtraukti šias taisykles. Patirtis įrodė, kad jos būtinos norint išlikti ir pasiekti savo tikslą – gauti didžiausią grąžą su mažiausia rizika.

Noriu, kad treideriai užduotų sau du klausimus:

„Atidarydami pradinę poziciją, iš karto pasirenkate visą numatytą jos dydį ar tik dalį?“

„Ar planuojate didinti savo pradinį sandorį?“

Jeigu į kurį nors iš šių klausimų atsakote neigiamai, turite grįžti prie savo prekybos sistemos ir ją iš naujo apmąstyti.

Jau esu tai sakęs: jei galite apie tai pagalvoti, galite tai padaryti. Galbūt treideriai iš pradžių apie tai nesusimąsto, nes be tinkamo planavimo toks mąstymas savaime neatsiranda.

Taisyklė Nr. 2 turite apgalvoti nuodugniau, nes jos esmė savaime nėra tokia akivaizdi kaip taisyklės Nr. 1. Reikia pripažinti, kad pinigus man uždirba būtent taisyklė Nr. 2. Ji atsiperka ilguoju, o ne trumpuoju laikotarpiu.

Manau, vienas iš mažiau akivaizdžių taisyklės Nr. 2 privalumų yra tas, kad tinkamai įtraukta į prekybos planą ji iš tiesų saugo nuo prekybos per didelėmis apimtimis visą laiką nuo pozicijos atidarymo iki jos uždarymo.

Nuo pat pradžių įtraukę taisyklę Nr. 2 į savo veiksmų planą, slopinsite norą didžiuotis savimi, kai rinka juda jums palankia kryptimi, ir fiksuoti pelną vien tam, kad parodytumėte buvę teisūs. Treideriams patinka būti teisiems.

Noras būti teisiam – jūsų priešas. Jus turi motyvuoti noras treidinge elgtis teisingai: arba tinkamai didinti savo poziciją, arba ją uždaryti, jei ji pasirodo klaidinga.

Matote, kai manote, kad rinkoje esate teisūs, jūsų prekyba tik prasideda. Tai ne metas fiksuoti pelną ir skelbti pasauliui: „Žiūrėkite, buvau teisus!“ Leiskite paklausti: kam iš tikrųjų rūpi, ar esate teisūs? Ir kas iš to?

Geriausiu treideriu, koku tik galite būti, tapsite tik tuomet, jei klysdami prarasite mažai, o ne būdami teisūs uždirbsite mažai! Įsidėmėkite tai dabar. Turėsite didinti pelningus sandorius, jei iš tiesų manote galintys pragyventi iš treidingo arba iš jo gauti papildomų pajamų. Antraip teks pripažinti, kad žaidžiate tik tam, jog išliktumėte ties nenuostolingumo riba.

Kas nori žaisti dėl lygiųjų? Esu tikras – niekas!

Pamenu, viena treiderė paklausė, kaip jaučiausi tada, kai pačioje pradžioje ėmiau uždirbti. Ji norėjo sužinoti, kiek uždirbu. Atsakiau: jei per dieną neuždirbu bent tūkstančio dolerių, man net neverta prekiauti. Ji pasakė, kad būtų patenkinta ir šimtu dolerių per dieną.

Paklausiau, ar ji didina pelningas pozicijas. Atsakė nematanti tam priežasties. Norėjau nusijuokti – ne iš jos, o iš to, ką ji pasakė. Atkreipiau jos dėmesį: jei, tarkime, tris dienas per savaitę uždirbtų, o dvi dienas prarastų pinigus, galiausiai liktų prie suskilusios geldos. Juk niekada nedidindama pelningų pozicijų ji žaistų žaidimą, kurio rezultatas – 50/50.

Noriu pasakyti, kad geromis dienomis turite uždirbti daugiau, nei prarandate blogomis, o ne tiek pat. Jums būtų geriau iš treidingo pragyventi, o ne prekiauti šiaip sau.

Negaliu jums padėti, jei prekiaujate per didelėmis apimtimis arba neturite pakankamos maržos. Šią padėtį turite ištaisyti patys, kad kada nors galėtumėte tikėtis prekiauti lygiomis sąlygomis su didžiaisiais fondais. Visuomet turite galėti iš pradžių atidaryti tik dalį numatyto pozicijos dydžio ir vėliau, vykstant laukiamam kainos judėjimui, poziciją bent padvigubinti.

Taisyklės Nr. 1 ir Nr. 2 skirtos tam, kad žaidime išliktumėte visam laikui.

Galiu pasitikėti tuo, kaip įgyvendinu savo prekybos sprendimus, tačiau taisyklė Nr. 1 man primins du dalykus:

- 1. Pasitikėkite savimi, bet būkite pakankamai nuolankūs, kad pripažintumėte savo klaidas.**
- 2. Atidarykite tik dalį pozicijos.**

Antroji taisyklės Nr. 1 dalis yra nauja. Ji leidžia man didinti sandorį etapais. O jei klystu ir rinka iš karto juda prieš mane, patiriu nuostolį tik dėl pusės numatyto pozicijos dydžio.

O jei esu teisus, padidinsiu savo sandorį, nes pradinė jo dalis jau bus atnešusi šiek tiek pelno.

Visi, kas mane pažįsta, supranta: teoriškai viskas atrodo puikiai, bet aš pirmas pripažinsiu, kad teorija ir tikrovė ne visada eina išvien.

Todėl stengiuosi apsaugoti kuo didesnę pelno dalį, gautą iš pirmojo įėjimo į rinką, perkeldamas savo stop-loss orderį žemyn. Tai daug lengviau pasakyti nei padaryti, o prekiaujant dienos metu tai tampa didžiuliu iššūkiu.

Jei prekiaujate išnaudodami ilgesnius kainų svyravimus, laikas yra jūsų pusėje. Turite daugiau užduočių įvykdyti reikalingo ištekliaus – laiko, kurį galite skirti antrajam sandoriui.

Siūlau taisyklę, kuri leidžia ne tik padidinti poziciją, kai esate teisūs, bet ir sumažinti jos dydį, kai nuo pat pradžių klystate. Taip pat suteikiu jums galimybę išvengti prekybos per didelėmis apimtimis. Tik jūs patys galite pasirūpinti, kad turėtumėte pakankamai lėšų ir šis žingsnis suteiktų jums reikšmingą pranašumą.

Prekyba per didelėmis apimtimis niekada nebuvo vienas iš mano taisyklės Nr. 2 kriterijų. Į taisyklės Nr. 1 ir Nr. 2 sudėta daug minčių. Kad jos gerai veiktų, pirmiausia turite tas mintis perprasti ir nuodugniai suprasti pačias taisykles.

ALS:

Gera, sakote skaitytojams, kad tinkamas taisyklės Nr. 2 taikymas apsaugos juos nuo prekybos per didelėmis apimtimis. Juk visą numatytą pozicijos dydį jie pasieks tik pridėję likusią iš pradžių planuotos pozicijos dalį, o tai darys tik tuomet, kai sandoriui vystantis rinka jau bus patvirtinusi jo teisingumą.

Treideriai nepastebėjo štai ko: norėdami tinkamai taikyti taisyklę Nr. 2, jie niekada neturi iš karto atidaryti viso pageidaujamo dydžio pozicijos. Reikia sulaukti, kol prekiaujant ateis metas pritaikyti taisyklę Nr. 2. Ar dabar supratau teisingai?

BDV:

Taip. Kokių dar principų laikausi?

ALS:

Jūsų taisyklė Nr. 2 taip pat apsaugo nuo nuostolingų pozicijų didinimo ir leidžia išlaikyti mažesnę pradinę poziciją, kol jos teisingumas dar nepasitvirtino. Ar taip?

BDV:

Ne visai. Šiuo klausimu noriu, kad suprastumėte: poziciją reikia didinti tada, kai jūsų prekybos sistemos kriterijai parodo, jog tam atėjo laikas. Nededinkite jos vien todėl, kad pradinė pozicija pasitvirtino. Visą numatytą pozicijos dydį turite pasiekti tik baigę atidaryti visas papildomas pozicijas.

Kai treideriai sako nematantys pagrindo didinti esamos pozicijos, dažniausiai jie jau prekiauja per didelėmis apimtimis. Paprastai treideris nesvarsto priežasčių didinti poziciją, nes iš karto atidaro visą numatytą jos dydį. Taip nuo pat pradžių prisiimama didžiausia rizika.

Treidinge to niekada neturėtumėte siekti. Rizikuoti reikia, bet niekada neturite prisiimti didžiausios įmanomos rizikos. Vis dėlto būtent taip elgiasi treideriai, negebantys suplanuoti papildomų pozicijų atidarymo, kol dar laiko pradinę poziciją.

ALS:

Dabar viskas taip akivaizdu! Tai primena šachmatų partiją, kai po pato supranti, kad galėjai nesunkiai laimėti, jeigu tik būtum iš anksto pagalvojęs, jog tokia pato situacija gali susidaryti.

BDV:

Taip, treideris atsiduria pato situacijoje, jeigu vykdydamas savo prekybos planą viena ar kita forma netaiko taisyklės Nr. 2. Argi ne paprasta?

Prekyba pagal taisykles Nr. 1 ir Nr. 2

Artūras Simpsonas (ALS):

Vaiduokli, jūsų taisyklės atrodo gana paprastos. Aptarkime keletą praktinių jų taikymo pavyzdžių prekiaujant realiuoju laiku.

Biržos duobės vaiduoklis (BDV):

Turite pakankamai gerai ištirti savo prekybos sistemą, kad galėtumėte išvengti įėjimo į rinką nepalankiais kainos lygiais. Net jei darote paprastą klaidą, pavyzdžiui, vejatės rinką, taisyklė Nr. 1 vis tiek saugos jus nuo pernelyg didelio sąskaitos vertės nuosmukio per visą prekybos karjerą.

Pavyzdžiui, šiandien pirkau DJIA jam pakilus 30 punktų, tikėdamasis, kad per 30 sekundžių jis pakils dar 5 punktais. Po 30 sekundžių išėjau iš sandorio. Praradau 1 punktą. Rinka toliau krito prieš mano poziciją. Jei būčiau leidęs sandoriui užsidaryti pagal stop-loss orderį ir taip prisiėmęs didžiausią riziką, mano nuostolis būtų buvęs 30–40 kartų didesnis.

Tokioje situacijoje ne kartą man pasakysite, kad geriau likti rinkoje ir laukti, kol ji apsisuks, nei pasitraukti ir iš naujo įvertinti padėtį.

Galiausiai būčiau buvęs teisus, bet po paprasto sandorio, atlikto laikantis taisyklės Nr. 1, mano psichologinė būseną daug geresnė. Tai leidžia man blaiviai apsvarstyti kitą žingsnį.

Dabar pasakysiu tai, kas paprastai suvokiama veikiau remiantis prielaida nei stebėjimu. **Didžiąją dalį treidinge uždirbtų pinigų jums atneš sandoriai, kurie gana greitai po atidarymo ima sparčiai judėti jums palankia kryptimi.**

Štai kodėl taisyklė Nr. 2 tokia svarbi. Pažvelkite į daugumos tendencijų pradžią ir stiprius kainų judėjimus po rinkos apsisukimo. Lėtos rinkos, kuriose kaina svyruoja siaurame diapazone, gero uždarbio neatneš.

Treidinge niekada neturite prarasti budrumo. Bet kokioje situacijoje visada turite žinoti, koks bus kitas jūsų žingsnis. Nuolat kartodami veiksmus pagal savo prekybos kriterijus paverčiate juos antrąja prigimtimi, kaip išmokus vairuoti automobilį dauguma veiksmų tampa automatiški.

Pradėkime nuo to, kad atidarydami sandorį nežinote, kaip jis vystysis. Niekada negalite kontroliuoti, kaip elgsis rinka ar kaip orderiai pateks į biržos duobes. Negalite man pasakyti, kada didelis fondas ketina fiksuoti pelną ar atidaryti naują poziciją. Niekas kitas jums irgi negali to patikimai pasakyti.

Viskas, ką galite padaryti, – sudaryti savo kriterijus arba prekybos planą taip, kad atsižvelgtumėte į kiekvieną svarbų aspektą. Galiu duoti planą, kuris leis pagauti kiekvieną judėjimą, bet kartu pagausite ir tokių, kurie pasirodys klaidingi.

Tikitės didelio pelno ir nematote didelės rizikos, su kuria susiduriate iš pradžių. Anksčiau ar vėliau teks pažvelgti į padėtį tokią, kokia ji yra. Treidingas – tai pralaimėtojų žaidimas. **Turite išmokti pralaimėti. Žaidimą tęs tas, kuris daug pralaimi, bet kiekvieną kartą praranda mažai.**

Treideris turi žinoti ir pripažinti, kad rinka gali pakenkti jo kapitalui, dvasinei ramybei ir savivertei. Kiekviena treidingo diena – didelė staigmena. Jai turite ruoštis nuo pat pozicijos atidarymo. Kartais didelė staigmena gali būti jūsų draugė, bet turite būti jai pasirengę.

Kodėl sakau, kad rinka pateiks staigmeną? Ar galite tiksliai pasakyti, kiek toli judės kaina, kur ji apsisuks ir kur galiausiai vėl tęs savo judėjimą? Ir ar tas kainos judėjimas apskritai tęsis?

Vienintelis dalykas, kurį galite padaryti, – pašalinti savo reakciją į tai, ką jums daro rinka. To pasieksite neleisdami nepalankiems rinkos judėjimams valdyti jūsų pozicijos ar emocijų. Pradėsite iš anksto numatyti nepalankius judėjimus ir planuoti savo veiksmus pagal galimus jų padarinius.

Atidarydami sandorį niekada nemanykite, kad tai vienintelis jūsų sandoris. Galite sudaryti tūkstančius sandorių. Tinkamai prekiaudami nepraleisite ilgai trunkančio judėjimo. Tinkamai prekiaudami nesivaikysite rinkos. Turite turėti pozicijų atidarymo planą, paremtą kiekvienos rinkos kriterijais.

Elgesio keitimas gali vykti įvairiai, tačiau jums reikia taisyklės, kuri nurodytų, ką daryti vienu ar kitu metu. Vien tai, kad sudarėte nuostolingą sandorį, nėra priežastis jaustis blogai. Tačiau jei atidarote poziciją ir prarandate daug pinigų, tuomet išties galite jaustis labai blogai.

Taisyklė Nr. 1 padeda išvengti būtinybės jaustis blogai. Sandorį sudarote remdamiesi savo prekybos planu. Rinka arba jį patvirtina, ir jūs turite gerą poziciją, arba jo nepatvirtina, jums tai nepatinka ir poziciją uždarote. Viskas paprasta!

Dauguma sandorių, kurie nepasitvirtina per pagrįstą laiką, anksčiau ar vėliau paprastai ima atrodyti prastai. Kodėl jų neuždarius anksčiau?

ALS:

Pradedama atrodyti, kad sandoriui apgalvoti prieš jį atidarant reikia skirti daugiau laiko, nei vėliau jį laikyti, jei klystate... Tiksliau, norėjau pasakyti: jei jūsų pozicijos teisingumas dar nepasitvirtino!

BDV:

Esmė tokia: dar prieš atidarydami sandorį turite turėti kito žingsnio planą. Spėju, kad 95 % treiderių atidaro sandorį ir tada laukia, kol rinka įrodys, kad jų pozicija bloga. Net jei pozicija teisinga, kitas jų žingsnis – pradėti svarstyti, kada reiktų pasitraukti. Taip savaip veikia žmogaus prigimtis. Ji sukelia daugybę reakcijų, kurių jie patys nesitiki.

ALS:

Norėčiau užduoti klausimą, kuris man nedavė ramybės kelis pastaruosius dešimtmečius: kai atidarote poziciją, ar jaučiate, kad atidarėte gerą poziciją?

BDV:

Niekada! Ar suprantate mano „ne“? Jei treideris visada mano, kad jo sandoris labai geras, rinka greitai įrodys priešingai ir išstums jį iš sandorio. Sudarau geriausią sandorį pagal savo prekybos tikimybių sistemą, bet kas gali pasakyti, kad mano prielaida geresnė už kieno nors kito? Niekada nežinau, ar mano sandoris geras, kol rinka man to neįrodo.

Jei jaučiate, kad sudarote gerą sandorį, taip pasirašote jam mirties nuosprendį.

Senas posakis byloja: rinka niekada neklysta. Nenoriu tiesiogiai prieštarauti, bet manau, kad taip būna ne visada. Vis dėlto šis posakis primena, kad turime prekiauti atsižvelgdami į kainos judėjimą.

Rinkos puola į kraštutinumus, ir tai neabejotinai verčia suabejoti, ar visada esate teisūs. Supratę, kad rinkos linkusios į kraštutinumus, galime paversti tai savo pranašumu ir panaudoti savo tikslams. Šiuo pranašumu naudojasi labai nedaug treiderių. Pagal taisyklę Nr. 2 turite didinti savo pelningas pozicijas.

Labai dažnai nesuprasite, kodėl svarbu didinti pelningas pozicijas, tačiau, kai ateina laikas pasiimti pelną, tai neturi reikšmės. Kam iš tiesų rūpi, ar rinka visada teisi? Savo kapitalą vertiname pagal rinkos kainą ir visada jį taip vertinsime.

Niekada neleiskite niekam jūsų įtikinti, kad jų pozicija tikrai bus ilgalaikė. Iš kur jie tai žino? Kaip apskritai kas nors galėtų tai žinoti? Tai gali pasakyti tik rinka, o ji atsidaro kiekvieną prekybos dieną. Neklauskite, ką manau aš. Tai nesvarbu. Galiu tik padėti jums padidinti sėkmės tikimybę. Turite tikėti tuo, ką jums sako rinka.

ALS:

O kaip taisyklė Nr. 2?

BDV:

Atsakysiu pateikdamas pavyzdį. Tarkime, šiandien sojų pupelių rinka atsidarė ties 85–88, o po pirmojo pusvalandžio kaina svyravo nuo 85 minimumo iki 90 maksimumo. Ką darytumėte, jei poziciją būtumėte atidarę vakar, o kaina pakiltų 15 punktų aukščiau 88? Uždarytumėte poziciją ir užfiksuotumėte pelną ar uždarytumėte tik pusę pozicijos ir ją papildytumėte?

Pasakysiu, ką padarytų dauguma: pasiimtų visą pelną. Ir tai žinodami, kad jūsų pozicijos teisingumas pasitvirtino dar vakar. Kaip manote, kuris atsakymas būtų teisingas?

Turite vadovautis taisykle Nr. 2. Žinoma, neapversite šios piramidės aukštyn kojomis atidarydami tokio paties ar didesnio dydžio pozicijas, nes rinka gali labai greitai pramušti minimumus, ir, jei būsite suklydę, teks gelbėti padidintą poziciją. Papildomai atidarykite mažesnes pozicijas. Jūsų planas turėtų rodyti, kad vakarykštis sprendimas pasitvirtino ir kad kainai judant šia kryptimi turite didinti savo poziciją.

Žinoma, paprieštarausite: „Bet nesu tikras, kad kaina kils ir toliau.“ Na ir kas? Mes ir taip niekada to nežinome. Tad kuo dabartinis jūsų užtikrintumas skiriasi nuo ankstesnio?

Kol laikotės taisyklės Nr. 1, nesvarbu, ar klystate, nes esate pasirūpinę apsauga. Taikydami taisyklę Nr. 2, niekada nepamirškite taisyklės Nr. 1.

Gera, šiandien aptarėme situaciją, kurioje buvo akivaizdu, kad reikėjo didinti poziciją. Žvelgiant atgal, tai visada akivaizdu. Svarbiausia tai, kad praėjus šiek tiek laiko po pozicijos atidarymo ir kainai truputį pakilus jums gali atrodyti, jog jau atėjo metas užfiksuoti pelną.

Tačiau pelno nefiksuokite. Padidinkite savo poziciją. Jei vėliau paaiškės, kad sprendimas buvo klaidingas, užfiksuokite likusį pelną ir laukite galimybės vėl įeiti į rinką kitu kainos lygiu.

Tad kas nutiks, jei prarasite kelis tikus, nes atidarėte papildomą poziciją, o ji nepasiteisino? Pamatę, kiek pelno gali atnešti sparčiai viena kryptimi judančios rinkos, daugiau nebedvejosite!

Taip yra ne todėl, kad aš taip sakau, o todėl, kad rinką pagauna treiderius, pasirinkusius klaidingą kryptį. Kitaip nutinka tik retais atvejais.

Biržos duobės vaiduoklis nepateikia recepto, kada reikėtų didinti pelningas pozicijas. Tai turime išsiaiškinti patys.

Man niekada nepakliuvo knyga apie treidingą, kurioje būtų aptariama, kaip didinti pelningas pozicijas. Nemanau, kad šioje knygoje būtų tinkama išsamiai nagrinėti šį klausimą.

Savo pelningas pozicijas didinu jau daugelį metų. Galbūt mano pastebėjimai šiuo klausimu padės jums pasirinkti teisingą kryptį.

1. Jau nebesuskaičiuoju, kiek kartų gera ir pelninga mano pozicija virto nuostolinga todėl, kad ją didinau.
2. Manau, kad pozicijos didinimas yra puikus priešnuodis emociniam norui pasiimti pelną.
3. Poziciją didinu tol, kol kaina juda man palankia kryptimi. Tai prieštarauja tam, ką sako BDV. Jis teigia, kad poziciją reikėtų didinti 2–3 kartus, statant piramidę. O aš ją didinu tarsi statydamas dangoraižį: nuolat vis padvigubinu savo pozicijas, o BDV atidaro antrą poziciją, kurios dydis sudaro pusę pradinės pozicijos dydžio.
4. Kai rinkoje vyrauja trendas, atidarau dideles pozicijas.
5. Kai rinkos juda diapazone, visos mano papildomos pozicijos uždaromos nuostolingai suveikus stop-loss orderiams.

Dienos treidingas

Iš šio skyriaus aiškiai matyti, kad jis buvo parašytas prieš 23 metus.

Tais laikais BDV ir ALS prekiaavo visai kitokiomis sąlygomis ir susidūrė su kitais apribojimais nei šiandien, 2020 metais. Turite prisiminti, kad rašant šią knygą internetinis treidingas dar tik žengė pirmuosius žingsnius. Tiesiogine prasme.

Šiandien, praėjus 23 metams, treidingo industrija yra visiškai kitame lygyje. Manau, kad šis skyrius vertingas, tačiau pagalvojau, jog išbraukus šias pastraipas iš knygos ji prarastų kontekstą.

Todėl iš 8 skyriaus nepateikiau jokių reikšmingesnių ištraukų, išskyrus šį:

Kartais pagal jūsų nustatytus kriterijus gali reikėti greitai prisiimti bet kokią galimą nuostolį, ypač kai kalbą sako JAV Federalinio rezervų sistemos pirmininkas.

ALS:

Ar įmanoma kaip nors iš anksto pasiruošti tokioms staigmenoms?

BDV:

Taip, įmanoma... Niekada neprekiaukite pernelyg daug.

Šuolis į debesis

Grafikai turi savo pranašumų ir trūkumų. Kai ieškodami signalų analizuojate istorinius grafikus, pradėsite tikėti, kad veikiau būsite teisūs, nei klysite. Taip gali būti, tačiau niekada neturite pamiršti taisyklės Nr. 1, kad ir kaip tiksliai jūsų grafiko indikatorius veiktų pagal istorinius duomenis. Tai, kad jis pasiteisino devynis kartus iš paskutinių dešimties, jokių būdu nereiškia, kad jo tikslumas ir toliau sieks 90 %.

Visada saugokite savo pozicijas.

Atlikite savo tyrimus! Ir nuolat juos kartokite. Aiškinkitės, kuo skirtingų laiko intervalų grafikai gali būti naudingi jūsų prekybos planui.

Savo treidingo karjerą turite vertinti kaip ilgalaikę veiklą. Trumpalaikis požiūris treidinge netinka. Nesakau, kad netinka sudaryti sandorius pagal trumpų laiko intervalų grafikus, tačiau planuodami savo prekybos karjerą turite žvelgti toliau nei viena diena. Kai kurie geriausi treideriai pradėjo nuo to, kad prarado visas sąskaitos lėšas! Vėliau jie prarado dar daugiau. Kol galiausiai pasiekė sėkmę!

Elgesio keitimas

ALS:

Nuo ko pradėti, norint išsiugdyti tinkamą elgesį ir pasiekti sėkmę treidinge?

BDV:

Norint atsakyti į šį klausimą, reikia prisiminti istorijos pamokas. Ne visi mėgo istoriją, vis dėlto ji padeda suprasti ankstesnį elgesį ir įvykius, kuriais remiantis galima planuoti ateitį. Tas pats galioja ir treidinge. **Turime suprasti savo dabartinį elgesį, kad galėtume nuspręsti, ką reikia daryti norint pakeisti savo prekybos stilių.**

Žmogus nuolat kartos tą pačią klaidą, jei neišmoks tinkamai reaguoti į konkrečias vieno ar kito įvykio pasekmes. Kad galėtume spręsti, koks elgesys tam tikroje situacijoje yra tinkamas, pirmiausia turime žinoti, kokia reakcija į įvykį yra teisinga, o kokia – klaidinga.

Daugeliu atvejų gana aišku, kokia reakcija turėtų būti tinkama. Dauguma treiderių savo reakcijos teisingumą vertina pagal tai, ką padarė rinka. Kai kurie treideriai geriau už kitus žino, koks elgesio modelis yra tinkamas. Tinkamas elgesys yra išmoktas procesas, o ne tai, kas visada savaime akivaizdu.

Patyrę didelių nuostolių, treideriai daugiau niekada nebesinaudos tuo signalu pozicijai atidaryti arba bent jau praleis jį kitą kartą. Tai nėra tinkamai išmoktas elgesys. Tai instinktyviai išmoktas elgesys, kurį lėmė vieno ar kito įvykio pasekmės.

Tai tik vienas iš pavyzdžių, padedančių suprasti, ką turiu omenyje sakydamas, kad elgesio keitimas yra vienas svarbiausių dalykų siekiant sėkmės treidinge.

Kaip treideris gali tikėtis sėkmės, jei nežino, kaip tinkamai reaguoti į įvykį, ypač į netikėtus įvykius, kurių jis retai kada laukia?

Manau, kad greta mano dviejų prekybos taisyklių treideris turi aiškiai suprasti, kokio elgesio jam reikia, kad išliktų ir pasiektų sėkmę treidinge. Iki šiol treideriai „Futures Talk“ forume nepastebėjo vienos svarbios mano taisyklių detalės: abi šios taisyklės apima ir elgesio keitimą.

ALS:

Paaškindite, kaip elgesio keitimas atsiskleidžia jūsų pirmojoje taisyklėje!

BDV:

Pažvelkite, kas sakoma taisyklėse! Pralaimėjimų žaidime, tokiaime kaip treidingas, pradedame žaisti prieš daugumą ir iš pradžių darome prielaidą, kad klystame, kol žaidimas neįrodo, jog esame teisūs! Atidarytas pozicijas reikia mažinti ir uždaryti, kol rinka neįrodo, kad jos teisingos! (Negalime vadovautis nuostata „esame teisūs, kol neįrodyta, jog klystame“.) (Leidžiame rinkai patvirtinti mūsų pozicijų teisingumą, o ne klaidingumą.)

Taisyklė Nr. 1 apima elgesio keitimą, nes išreiškia tiesą, kad treidingas yra pralaimėtojų žaidimas: pradedame žaisti prieš daugumą ir darome prielaidą, kad klystame, kol rinka neįrodo, jog esame teisūs.

Pripažindami, kad treidingas yra pralaimėtojų žaidimas, kiekvieną kartą atidarydami poziciją mąstome kitaip. Savo mąstymą taip pat keičiame nusprenddami žaisti prieš daugumą ir darydami prielaidą, kad klystame, kol rinka neįrodo, jog esame teisūs.

Neturime prekiauti remdamiesi klaidingomis prielaidomis. Jei manysime, kad treidinge dauguma žmonių laimi, mūsų elgesys bus nukreiptas į pelno išsaugojimą, o ne į apsaugą nuo nuostolių.

Kitaip tariant, sutelksime dėmesį į tai, kada užfiksuoti pelną, o ne kada užfiksuoti nuostolius, juo labiau – kaip juos užfiksuoti greitai.

Turime remtis šia teisinga prielaida, kad atidarę poziciją galėtume elgtis tinkamai. Teisinga prielaida leidžia pasirinkti tinkamą elgesį.

Pirmiausia ketiname sutelkti dėmesį į tai, kaip apsaugoti tai, ką turime, o ne tai, ką tikimės uždirbti. Tai ir yra elgesio keitimas. Treidinge jis toks pat svarbus kaip bet kuris įėjimo į rinką ir išėjimo iš jos planas.

Iš taisyklės žinome, kad tinkamas elgesys saugant savo pozicijas yra jas uždaryti, jei rinka nepatvirtina jų teisingumo. Būtent toks elgesys yra tinkamas, užuot laukus, kol rinka praneš, kad prarandate pinigus.

Kai rinka parodo, kad prarandate pinigus, pozicijos uždarymas netampa instinktyvia reakcija, nes jums nieko neatsitinka, išskyrus galbūt nemalonius fizinius pojūčius.

Šis skausmingas pojūtis, kurį sukelia cheminės reakcijos organizme, visiškai nemoko tinkamo elgesio. Vienintelis pokytis – vykstant tam tikroms cheminėms reakcijoms tampate drąsesni, nes įsijungia natūrali organizmo gynybinė reakcija. Tai nėra elgesys, kurio norite išmokyti.

Iš tiesų niekada neturėtumėte leisti, kad rinkos judėjimas sukeltų skausmingus fizinius pojūčius. Tokia reakcija yra žalinga, ir neišmokę keisti savo elgesio tinkamai nesusureguosite.

Taisyklė Nr. 1 skirta apsaugoti jus nuo sunkios padėties. Atsidūrę tokioje padėtyje dažniausiai priimsite netinkamus prekybos sprendimus. Išimčių visada pasitaiko, tačiau pirmiausia reikėtų galvoti ne apie jas. Kadangi kiekvienas treideris turi nuo ko nors pradėti, kodėl neišmokus prekiauti tinkamai ir kuo anksčiau?

Dar kartą pakartosiu: taip pat yra ir treidinge. Treideriai dažniausiai keičia savo elgesį pagal tai, kas jiems sakoma. Ar tai tinkamas būdas treideriams keisti elgesį? Atsakymas – žinoma, ne, anaip tol.

Treideris turi tyrinėdamas išsiaiškinti, kaip tinkamai keisti savo elgesį visose įmanomose situacijose. Norint suprasti, koks elgesio modelis priartina prie sėkmingos prekybos, reikia daug savianalizės ir rinkos duomenų.

Matote, už savo elgesio keitimą atsakote tik jūs patys, niekas kitas. Negalite primesti kitam žmogui vieno ar kito elgesio modelio. Galiu tik pasakyti, kad neįmanoma pasiekti sėkmės treidinge neturint jokio tinkamo elgesio keitimo plano. Be jo niekada nebūčiau išlikęs.

Matote, krepšinio treneris pasielgė taip: jis pritaikė savo žinias apie tai, kodėl dauguma baudos metimų būna netaiklūs. Dažniausiai taip nutinka todėl, kad į krepšį metamas kamuolys nė nepasiekia lanko. Jis liepė savo mokiniams mesti kamuolį aukščiau lanko.

Nors jie dar nebuvo įmetę nė vieno kamuolio į krepšį, pasitelkę žinias jau galėjo pagerinti savo elgesį. Žinios ir elgesio keitimas žengia drauge.

Noriu priminti žinomą teiginį, kuris veiksmingas ir treidinge: „Prieš imdamiesi veiksmų, turite juos apgalvoti!“ Tikiu smulkiaisiais treideriais. Tereikia jiems priminti, kad norėdami padidinti savo sėkmės tikimybę jie turi mesti kamuolį aukščiau lanko.

Žiniomis pagrįstas elgesio keitimas yra tai, ką jie turi tyrinėti per savo prekybos karjerą, jei nori joje pasiekti sėkmę.

ALS:

Kokia svarbiausia šio skyriaus apie elgesio keitimą mintis, kurią treideriai turėtų įsisąmoninti?

BDV:

Jų yra keletas, tačiau viena dažnai lieka nepastebėta arba suprantama klaidingai: treidingas yra pralaimėtojų žaidimas, o geriausiai pralaimėti mokantis žmogus tampa didžiu laimėtoju!

Jei pasakyčiau, kad jūsų įėjimo į rinką signalas turi savo kriterijus ir kad atidarytą poziciją taip pat turite greitai apsaugoti bei kuo greičiau koreguoti, savo poziciją galėtumėte pakeisti tris ar keturis kartus.

Lengviau priimtumėte tokią galimybę, jei būtumėte pasirengę pakeisti pradinę poziciją. Toks mąstymas padėtų lengviau atlikti reikiamas pozicijos korekcijas.

Taip turite elgtis kaskart atidarydami poziciją. Turite žinoti, kad pradinės pozicijos atidarymas tėra jūsų prekybos pradžia. Užuoat atidarę poziciją ir leidę emocijoms įsitraukti į jūsų prekybą, turite suprasti, kad pozicija nesuteikia jokio pagrindo emocijoms keisti jūsų mintis.

Uždarykite šią poziciją, kol jos neužvaldė jūsų emocijos. Galite vėl ir vėl tinkamai ją atidaryti, kol ji nekelia jums emocijų. Jei pozicija į jūsų prekybą įneša emocijų, tai nėra gerai.

Iš pradžių rinkta retai judės jūsų pozicijai palankia kryptimi, tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad prekiaujate netinkamai. Dažniausiai jūsų įėjimo taškas yra ten, kur daugelis kitų mąsto taip pat kaip jūs. Niekada dėl to nesikrimskite, nes taip mąstote ne jūs vieni. Esmė ta, kad retai pavyksta būti teisiu būtent reikiamu metu.

Jūsų mąstymo pranašumas prieš kitus yra tas, kad žinote galintys veikti žaibiškai. Galite greitai uždaryti pozicijas, nes esate budrūs ir žinote, kad akimirksniu galėsite vėl įeiti į rinką.

Prasta ar klaidinga pozicija yra geriausia proga pasielgti teisingai. Taip visada elgsitės teisingai.

Veikite greičiau!

Galite iš karto sustabdyti tą emocinį pojūtį, kad į rinką visada įeiniate netinkamoje vietoje, ir netrukus tai taps jūsų antrąja prigimtimi.

Jei vos įėję į rinką pajuntate, kad suklydote, uždarykite poziciją, nes ją uždarydami pasielgsite teisingai! Iš kur žinau, kad tai veikia? Žinau, kad kai kurios geriausios mano prekybos dienos ir geriausi sandoriai prasidėjo būtent nuo klaidingos pozicijos. Išmokite suprasti, kad turima klaidinga pozicija yra geriausia paskata susikurti gerą poziciją.

O kas, jei vėl ir vėl klystate?

Geroji klaidos pusė yra ta, kad ketinate pasielgti teisingai – uždaryti klaidingą poziciją.

Įsiklausykite į vidinį balsą, sakantį, kad klystate, ir, vos emocijoms tapus jūsų pozicijos dalimi, ją uždarykite.

Tai iš tiesų veikia. Treidinge emocijoms nėra vietos. Jei į jūsų sandorį įsiskverbė emocijos, vadinasi, jūsų pozicija yra netinkama.

ALS:

Atrodo, tai lengva pasakyti, bet kaip praktiškai įgyvendinti mintį pasitraukti iš sandorio, kai į jį įsiskverbia emocijos?

BDV:

Turite išmokti tai daryti mechaniškai. Tam yra įvairių būdų. Daugumai pradedančiųjų treiderių trūksta lėšų tinkamai diversifikuoti prekybą, todėl jie turi vos kelias pozicijas. Tai leidžia atsikratyti prastų pozicijų ir išlaikyti geras, proporcingai sumažinant bendrą riziką.

Yra ir kitų būdų emocijas keliančių pozicijų uždarymą paversti mechaniniu procesu, pavyzdžiui, vadovautis taisykle Nr. 1. Teisinga pozicija nesukels jums tiek emocijų, kiek klaidinga.

Taigi turite įsiklausyti į save ir savo emocinį nerimą, žinodami, kad būtent jūs, o ne rinkta, turite sau pasakyti, jog pasirinkdami šią poziciją suklydote. Jūsų emocinis nerimas liepia nedelsiant ją uždaryti.

Darykite tai nedvejodami ir išmoksime veikti mechaniškai. Argi taisyklės Nr. 1 tikslas nėra įsiklausyti į save, o ne į rinką, kai sau sakote, kad klystate? Jei leisite tai pasakyti rinkai, patirsite stiprų emocinį sukrėtimą, kuris paveiks tolesnį jūsų vertinimą ir sprendimą uždaryti prastą poziciją. Kadangi neleidžiame rinkai pasakyti, kad klystate, o leidžiame jai tik patvirtinti, kad esame teisūs, suklydę turime tai pasakyti patys sau.

Kaip manote, kodėl? Tikriausiai nėra geresnio signalo išeiti iš sandorio nei į jį pradėjusios skverbtis stiprios emocijos.

Žinau, kad tam reikia praktikos ir elgesio keitimo metodo, kurį turite susikurti, kad galėtumėte suvaldyti emocijų antplūdžio pasekmes, kai suklystate sudarydami sandorį. Galite tai padaryti ir šiek tiek pasipraktikavę išsiugdyti tokį įprotį. Tai niekuo nesiskiria nuo kasdienio priėjimo prie nepažįstamojo ir pasisveikinimo: „Labą diena.“

Po kurio laiko tai taps jūsų antrąja prigimtimi.

Neleiskite nuostoliams didėti ir greitai juos ribokite. Veikite anksti, kol turite galimybę, antraip leisite dideliems nuostoliams paveikti jūsų gebėjimą juos priimti ir jūsų mąstymą. Štai kodėl pozicijos atidarymą vadinu pavojingu momentu. Tai pirmoji jūsų galimybė išlaikyti nuostolius nedidelius.

Pirmoji proga neleisti nuostoliams išaugti yra geriausia jūsų proga. Tai, ką darote iš karto sudarę sandorį, nulemia, ar mokėsite gerai pralaimėti ir tapsite geriausiu laimėtoju, koku tik galite būti.

Verčiame rinką įrodyti, kad esame teisūs, užuot laukę, kol ji įrodys, kad klystame, ir tai yra priešinga įprastam mąstymui. Iš pradžių darome prielaidą, kad šiame nepalankiame žaidime klystame, kol rinka neįrodo, jog esame teisūs. Tai taip pat priešinga įprastam mąstymui. Pagal taisyklę Nr. 2 didiname visas pelningas pozicijas; šis veiksmas irgi yra priešingybė nuostolių priėmimui, kita medalio pusė.

Taip, manau, pažvelgę į veidrodį lengvai suprasite, kodėl kiti nemato to taip, kaip jūs. Juk iš tikrųjų žiūrite į atvirkštinį atvaizdą. Kartais svarbu į dalykus pažvelgti kitaip nei kiti. Supratau, kad ir prekiauti geriau kitaip.

Treidinge niekada neprivalote taikytis prie kieno nors kito nuomonės – tik prie savosios. Nepamirškite to! Tobulindami savo elgesį treidinge pasitelkite savo gebėjimus.

Kas aš toks, kad treidinge sau visada būčiau svarbesnis už bet kurį kitą žmogų? Vis dėlto taip ir turi būti, kad galėčiau netrukdomas vykdyti savo pareigą siekti sėkmės.

Tai nėra savanaudiškumas – tiesiog pirmiausia turime valdyti patys save. Matote, **kad galėtumėte tapti tokiu treideriu, koku žinote galintys būti, treidingas turi tapti svarbiausiu dalyku jūsų gyvenime.**

Prisiimsite kaltę ir mėginsite priimti atsakomybę. Tačiau paklauskite manęs! Niekada neturėtumėte taip pasinerti į prekybą, kad imtumėte manyti, jog jūsų sėkmę lėmėte vien jūs patys.

Čia baigiasi pirmoji knygos dalis. Toliau knygoje pateikiami komentarai ir klausimai, kuriuos aptaria BDV ir ALS.

BDV:

Noriu, kad pereitumėte į kitą prekybos etapą priėmę vieną prielaidą. Įsivaizduokite, kad sudarėte 15 sandorių iš eilės ir kiekvienas iš jų buvo pelningas.

ALS:

Maniau, kad turėtume įsivaizduoti, jog visi šie 15 sandorių buvo nuostolingi ir dėl jų kapitalas smarkiai smuko. Ką turite omenyje sakydamas: „Tarkime, sudarėte 15 sandorių iš eilės ir kiekvienas iš jų buvo pelningas“?

BDV:

Prašydamas įsivaizduoti, kad sudarėte 15 pelningų sandorių iš eilės, keičiu būtent jūsų mąstyseną. To prašau todėl, kad po 15 pelningų sandorių iš eilės būsite atidesni. Jei įsivaizduosite, kad sudarėte 15 nuostolingų sandorių iš eilės, mąstysite kiek aplaidžiau, tikėdamiesi, jog, savaime suprantama, tiek daug nuostolingų sandorių iš eilės nebepasitaikys.

Mąstydami taip, tarsi būtumėte sudarę 15 pelningų sandorių iš eilės, tapsite itin atsargūs. Noriu, kad būtumėte itin atsargūs. Galime tai pavadinti ir budrumu, padedančiu pastebėti greitus rinkos pokyčius. Daugiau nebegalite sau leisti prasto sandorio, ir dabar tai jus stato į nepalankią padėtį.

Šioje knygoje yra dar daug skyrių, tačiau man jie nesuteikė naudingos informacijos. Joje aptariama ir taisyklė Nr. 3, kuri man pasirodė mažiau įdomi. Ji susijusi su prekybos apimtimis ir likvidumu. Šios taisyklės aptarimą rasite originalios knygos 79 puslapyje.

Dar viena tema buvo aptarta gana miglotai, tačiau ją įtrauksiu. Ji susijusi su pelno pasiėmimu.

Taisyklė Nr. 1 buvo skirta jūsų prekybos sąskaitai apsaugoti.

Taisyklė Nr. 2 buvo skirta užtikrinti, kad iš pelningų sandorių uždirbtumėte daugiau, nei prarandate iš nuostolingų.

Jaučiu, kad kažko trūksta. Kaip užfiksuojate savo pelną?

Pelno fiksavimas

BDV:

Mano prekybos programos leidžia užfiksuoti pelną po trijų papildomų sandorių per trečiąją kainos judėjimo bangą. Trečioji banga paprastai būna stipriausia, ir būtent tada išlipu iš lifto 14-ajame aukšte, užuot važiuavęs iki 18-ojo, jei man atrodo, kad liftas juda gana greitai.

Žinau, kad galiausiai šis judėjimas baigsis. Manau, vienintelis klausimas, galintis kilti treideriams, yra toks: „Ar 14-ajame aukšte išlipsime liftui kylant, ar jau leidžiantis?“

Kitoje ištraukoje ALS ir BDV aptaria intuicijos vaidmenį ir stop-loss orderių naudojimą.

ALS:

Pažįstu žmonių, kurie visa tai žino!

BDV:

Jie ilgai neišsilaiko prekyboje, tiesa? Atsakymai į visus klausimus dar neaprepia viso treidingo proceso. Treidinge dažnai žinome logišką atsakymą, bet nežinome intuityvaus. Būna situacijų, kai norime vadovautis ne logika, o intuicija. Daugumai treiderių sunkiausia nuspręsti, kuriuo atsakymu reikėtų remtis.

Manau, kad bent 90 % treiderių praranda pinigus, o beveik 80 % treiderių prekiaudami vadovaujasi logika, ne intuicija. Kaip dabar vertinate treidimą? Gal galėtumėte daugiau dėmesio skirti intuityviajai treidingo pusei ir dažniau pasikliauti savo intuicija?

Pamenate, kiek kartų vartočiau posakį „antroji prigimtis“? Taip sakydamas turiu omenyje intuiciją. Intuicija gali kilti iš žinomų loginių samprotavimų, tačiau būti be emocinio dėmens. Tai jausmas, kurį turime kiekvienas. Kartais jo negalime paaiškinti samprotavimais ar logiškų veiksmų planu.

Neturite vyti rinkos, tačiau neturite ir praleisti jos judėjimo. Taigi abu jūsų planai apima visus esminius atvejus, atsižvelgiant į rinkos ypatybes. Jei rinka kasdien linkusi judėti, tarkime, 15 punktų diapazone, turėtumėte būti atsargūs, kai ji jau pakilo 15 punktų. Tačiau tokio atsargumo laikykitės tik trumpai.

Nepraleiskite šio judėjimo ir po kurio laiko pritaikykite savo „rinkos“ planą. Tai šiek tiek primena stop-loss orderį, ir turiu pasakyti, kad geriausia naudoti stop-loss orderius.

BDV:

Nežinau, ar prisimenate mano pastabą, kad negaliu laiduoti savo reputacija. Taip jaučiuosi todėl, kad žinau: praeities įvykiai negarantuoja ateities. Taip pat žinau, kad savo nuomonę keičiu dažniau nei ekspertai.

Patyrusiems treideriams labai sunku įtikinti klientus, kad jie žino, ką daro, jei dažnai keičia nuomonę. Man patinka turėti prabangą keisti savo nuomonę. Jie tokios prabangos neturi.

Prisimenu dieną, kai gavau bent šešis apsisukimo signalus. Kaip manote, ar treideris, kuriam mėgintumėte padėti, tą dieną stebėdamas jūsų prekybą suprastų visus šiuos sandorius ir dažną krypties keitimą?

Tai dar viena priežastis, kodėl sakau, kad šis kelias yra ne neįmanomas, o vienišas. To reikalauja pati veikla. Turite turėti drąsos visada daryti tai, kas teisinga. Geras prekybos konsultantas galbūt puikiai teikia signalus. Tačiau tarp signalų teikimo ir paties treidingo kyla prieštaravimas. O aš jokių prieštaravimų nepriimu. Kai kurie su jais susitaiko, aš – ne. Daugumai pradedančiųjų treiderių geriau išvengti šio su signalais susijusio prieštaravimo.

Galiu jums pasakoti, ką darau sudarydamas kiekvieną sandorį, tačiau vis tiek neprekiausite taip, kaip aš. Niekada negalėsite būti mano vietoje tuo metu, kai vykdu sandorius. Visada turime turėti laisvę keisti pozicijas pagal savo sistemas. Mano taisyklės leidžia šį požiūrį pritaikyti tinkamai prekybai.

Žinoma, nemanau, kad forumo dalyviai mąstė klaidingai, nors visi jie veikiau smagiai leido laiką aptardami, kokį poveikį rinka kartais daro jų pozicijoms. Jie iš tiesų pataikė į dešimtuką. Tereikia šiek tiek suprasti, kodėl atrodo, kad brokeriai medžioja jų stop-loss orderius.

Brokeriai puikiai moka išlaikyti nuostolius minimalius ir plaukti pasroviui. Tai suteikia jiems pranašumą prieš daugelį treiderių.

Supratimas, kodėl rinkos veikia tarsi sistema, kasdien siekianti įrodyti, kad dauguma žmonių klysta, yra gera pradžia taisant netinkamus įėjimus į rinką. Treideriai visiškai teisūs manydami, kad juos išmes iš rinkos suveikę stop-loss orderiai, o tada rinka tiesiog apsisuks ir pajudės jų numatyta kryptimi.

Vien tai, kad taip nutinka, yra pakankama priežastis atitinkamai sudaryti savo prekybos planą. Ši mintis ypač naudinga planuojant įėjimus į rinką. Man niekada nepatiko stop-loss orderiai, tačiau prekyba už biržos duobės ribų daugeliui treiderių kelia problemų: jiems neabejotinai reikia apsaugos nuo žalos, kurią sukelia ekstremalūs kainos judėjimai.

Siauros konsolidacijos metu stop-loss orderiai menkai apsaugo. Prekybos planus galima patobulinti žinant, kaip veikia stop-loss orderiai ir kas nutinka pernelyg dažnai.

Prekybos planą pradėdame rengti pajutę, kad visiškai valdome savo elgesį ir reakcijas į rinkos sąlygas. Kai esame pasirengę bet kokiam rezultatui ir pritaikome savo elgesį visiems galimiems scenarijams, galime pradėti vadovautis gera sistema.

Autoriai

Šios knygos autorius yra Artūras Simpsonas. Nežinau, kur jis dabar. Mėginau su juo susisiekti elektroniniu paštu ir per „Facebook“, tačiau man nepavyko.

Sklinda gandai, kad Vaiduoklio prototipas yra Džordžas Leinas, tačiau tik perduodu gandas ir tiksliai to nežinau.

Tikrai žinau tik tai, kad daugeliui žmonių treidingas yra pralaimėtojų žaidimas. Toks jis yra daugumai. Nėra nieko gėdingo, jei iš treidingo dar neuždirbote pinigų.

Ši knyga įrodo, kad norėdami pasiekti sėkmę turime visiškai permąstyti kai kuriuos pamatinius žmogiškuosius bruožus, tokius kaip viltis ir baimė.

Sėkmės jūsų prekybos kelyje!

Išversta specialiai Spekuliantas.biz.

Atsakomybės atsisakymas

Šis knygos vertimas skirtas išskirtinai švietimo tikslams ir nekomerciniam naudojimui. Knygos turinys nėra individuali investavimo rekomendacija ar raginimas sudaryti finansinius sandorius. Už sprendimus, priimamus remiantis šia medžiaga, ir jų pasekmes atsako pats skaitytojas.

Visos teisės priklauso knygos autoriams.